

KURDISTAN NA BALKANU?

Posle nekoliko meseci pregovaranja, Beograd i Priština uspeali su da postignu dogovor o slobodi kretanja, matičnim knjigama i delimičnom priznavanju diploma. Da će biti dogovora, bilo je jasno kada su u martu ove godine počeli pregovori o "tehničkim pitanjima" pod pokroviteljstvom Evropske unije (EU) i Sjedinjenih američkih država (SAD). Međunarodna zajednica je odlučna da otpočne normalizacija odnosa Beograda i Prištine, a kako inače nepisana diplomatska pregovaračka pravila nalažu, za početak su izabrane lakše tzv. "tehničke teme". Naravno, svima je jasno da će posle rešavanja "tehničkih pitanja" pregovori postajati sve više suštinski i da će se na kraju na ovaj ili onaj način rešavati pitanje statusa.

U ovom procesu Srbija i Kosovo se ne pitaju puno. Ostavljena im je mogućnost da se dogovore, a ako u tome ne uspeju postoje efikasni posrednici koji će doneti odluku i naterati obe strane da je prihvate. Da će tako biti kosovska vlada mogla je da oseti već prilikom prve runde pregovora, kada je na nju izvršen snažan pritisak da prihvati prvi dogovor sa Beogradom.

Utisak je da se u prvim mesecima pregovora Beograd bolje snašao od Prištine. Naime, srpska strana ostavlja utisak kooperativnosti i ima inicijativu kako prema suprotnoj strani, tako i prema međunarodnoj zajednici od septembra prošle godine kada je povukla

predlog svoje rezolucije pred Generalnom skupštinom Ujedinjenih nacija (UN) i predložila novu, zajedničku rezoluciju sa zemljama članicama Evropske unije. Povod za rezoluciju je bila presuda Međunarodnog suda pravde koji je konstatovao da **"jednostrana deklaracija o nezavisnosti Kosova nije prekršila opšte norme međunarodnog prava, Rezoluciju 1244 ni međunarodni pravni poredak na Kosovu, jer oni ne sadrže zabranu takvih deklaracija"**. Bio je to težak poraz Srbije koja je borbu protiv jednostrano proglašene nezavisnosti Kosova bazirala na dva stuba – zaustavljanje procesa priznavanja kosovske nezavisnosti od strane što većeg broja država i osporavanje jednostrano proglašene nezavisnosti pred Međunarodnim sudom pravde kao akta koji je suprotan međunarodnom pravu.

Srbija je naučila lekciju iz poraza pred Međunarodnim sudom pravde.

Za razliku od ponašanja iz prethodnih decenija kada se tvrdoglavo suprotstavljala međunarodnoj zajednici, čak i kada je bila u manjini, sada je promenila je taktiku. Zvanični cilj državne politike Srbije ostao je isti – Kosovo je deo Srbije. Međutim, sada je umesto otvorenog sukoba sa SAD i EU u vezi sa jednostrano proglašenom nezavisnošću izabrana kooperativnost uz jasnu ogradu da **"Srbija nikada neće priznati nezavisnost Kosova"**.

Drugačiji zvanični stav se od srpskih političara ne može ni očekivati, jer su u obavezi da poštuju Ustav svoje zemlje koji Kosovo određuje kao “**neotuđivi deo Srbije**”.

Međutim, jasno je da srpski političari ubrzano traže rešenje za status Kosova sa kojim bi bili svi zadovoljni. I Srbija i njeni međunarodni partneri znaju da će se pregovori koji su počeli “tehničkim pitanjima” na kraju završiti razgovorima o statusu Kosova i pored toga što danas zvanično niko od Srbije trenutno ne traži da prizna nezavisnosti svoje južne pokrajine. Zato je plan Srbije da dok se rešavaju “tehničke probleme” kojih ima mnogo, traži trajno rešenje sa međunarodnom zajednicom. Jednostavno, Srbija zna da će se pred nju, pre ulaska u članstvo EU, postaviti pitanje “EU ili Kosovo”. Kako bi se izbegla emotivna reakcija stanovništva, odnosno kako bi se izbegao utisak da Srbija nije poražena – neophodno je ranije imati trajno i kompromisno rešenje. Srbija, dakle, pokušava da dobije što više za pregovaračkim stolom i niko ne može da ospori da je izabrala pravi put da se izbori za ostvarenje svojih interesa.

Tehnički pregovori koji se vode između Beograda i Prištine predstavljaju i promenu strategije međunarodne zajednice kada je reč o Kosovu, odnosno pobedu umerenog pristupa Evropske unije nad ekstremnim pristupom koji su zagovarale SAD. Htele to SAD da priznaju ili ne, taktika po kojoj je jednostrano proglašenu nezavisnost Kosova trebalo da prizna većina zemalja članica Ujedinjenih nacija (UN) kako bi Srbija bila dovedena pred svršen čin - nije uspela.

Srbija je uz pomoć Rusije i Kine koje su blokirale ulazak Kosova u UN i zahvaljujući agilnosti svoje diplomatije uspela da jednostrano proglašenu nezavisnost Kosova prizna 75 država od 192 članice svetske organizacije.

Među njima nalaze značajne zemlje sveta kao što su SAD, Japan ili 22 članice EU, uključujući Nemačku, Francusku i Veliku Britaniju, pa i svi susedi Srbije izuzev Bosne i Hercegovine.

Međutim, kosovsku nezavisnost nisu priznale Rusija, Kina, Brazil, Indija, većina članica Afričke unije (12 ih je priznalo od ukupno 53 članice), ni većina islamskih zemalja, kao ni pet zemalja Evropske unije. Ako se to ima u vidu jasno je da rešavanje kosovskog problema “buldožer diplomatijom”, koju je na Balkanu promovisao pokojni američki diplomata **Ričard Holbruk**, po kojoj priznanjem nezavisnosti Kosova od strane skoro čitavog sveta Srbiju treba dovesti pred svršen čin - nije uspelo. Kosovo nije priznala većina članica Ujedinjenih nacija, ono nije članica mnogih važnih međunarodnih organizacija, Evropska unija je podeljena po pitanju priznanja Kosova, pa se čak ni kosovski sportisti ne takmiče u međunarodnim takmičenjima. Jednostavno, jasno je da pune integracije Kosova u međunarodnu zajednicu nema bez dogovora sa Srbijom. Prema tome, svaki dalji pritisak na Srbiju mogao bi da je dovede u situaciju da odustane od evropskih integracija zarad “očuvanja” Kosova. U tom slučaju, niti bi EU uspela da se proširi na čitav zapadni Balkan, niti bi Kosovo postalo punopravni član međunarodne zajednice, niti bi na zapadnom Balkanu bilo trajnog mira, niti bi Srbija postala članica EU.

Ovakav scenario ide u prilog samo ekstremistima, kako na Srbiji tako i na Kosovu. Zato su tehnički pregovori koji su usledili izlaz iz ćorsokaka ne samo za Srbiju već i za SAD.

Oni predstavljaju afirmaciju Evropske unije koja pokazuje da je u stanju da rešava probleme nastale na evropskom kontinentu.

Izgleda da se jedino Priština nije snašla u pregovorima koji su u toku, tačnije da kosovska strana još nije shvatila njihov značaj i da se situacija promenila. Kosovsko rukovodstvo očekuje da će međunarodna zajednica pre ili kasnije primorati Srbiju da prizna nezavisnost i da je potrebno samo da budu strpljivi.

Do sada se od Prištine od strane međunarodne zajednice nisu tražili nikakvi ustupci. Kosovski političari su uvereni da su sve ustupke, kako Srbima koji žive na Kosovu tako i Srbiji, dali prihvatanjem plana međunarodnog posrednika i bivšeg finskog predsednika **Martija Ahtisarija**, koji je implementiran u Ustavu Kosova. Zato će kosovskim liderima biti veoma teško da objasne sopstvenim građanima da će zarad postizanja trajnog rešenja morati da daju nove ustupke Srbiji. To je i razlog zbog koga su postignuti dogovori o tehničkim pitanjima izazvali veliku polemiku u kosovskom društvu. Opozicione kosovske partije uspele su iniciraju raspravu o ovom pitanju u Skupštini Kosova.

Tri glavne opozicione partije - Demokratski savez Kosova (LDK), Alijansa za budućnost Kosova (ABK) i ultraradikalni Pokret Samoopredeljenje - tražile su da Vlada Kosova prekine pregovore sa Srbijom, poništi sva tri

postignuta sporazuma sa Beogradom i utvrdi u Skupštini pregovaračku platformu. Pored toga, kosovska opozicija je tražila da Skupština obaveže Vladu Kosova da svaki sporazum sa Srbijom ratifikuje dvotrećinskom većinom u parlamentu. Naravno, vladina većina u Skupštini Kosova je te zahteve odbila, ali su oni jasno pokazali kakvi problemi čekaju kosovsku vlast, jer kosovsko društvo nije pripremljeno na davanje dodatnih ustupaka Srbima koji žive na Kosovu, kao i Srbiji. Kao potvrda teze o pritisku kosovske opozicije na radikalizaciju odnosa sa Beogradom je odluka evropskog posrednika Roberta Kuperu o odlaganju šeste runde razgovora koja je trebalo da se održi 20. i 21. jula, u sedištu EU. Edita Tahiri, šefica kosovske ekipe za pregovore sa Srbijom, optužila je srpsku stranu zbog, kako je rekla, **‘nespremnosti da prihvati sporazum o slobodnoj trgovini, odnosno da prizna pečate kosovske carine, koje sada priznaje i Evropska unija’**.

Dodatni problem za kosovskog premijera **Hašima Tačija**, prema tvrdnjama medija iz Prištine, što unutar svoje partije, Demokratske partije Kosova (DPK) ima ozbiljnu opoziciju u grupi poslanika okupljenim oko predsednika parlamenta **Jakupa Krasnićija**. Razlog za sukob u Tačijevoj stranci nije pitanje odnosa prema Srbiji, već odnos prema organizovanom kriminalu. Naime, međunarodna zajednica zahteva da Skupština Kosova ukine poslanički imunitet kontroverznom članu Tačijeve stranke i bivšem ministru **Fatmiru Ljimaju**, koji je optužen za zločine nad Srbima i za organizovani kriminal. Pokazalo se, po ko zna koji put, da iza velikog patriotizma na Balkanu obično stoje interesi, najčešće nelegalni.

Srpska vlast nema takve problem, jer veći deo opozicije prećutno podržava pregovore sa Prištinom. U Srbiji će se u narednih godinu dana održati izbori pa opozicija želi da sadašnja vlada završi što više "nepopularnih poslova". Jedan od tih poslova su pregovori sa Prištinom. Najveći problem srpske vlade u vezi sa politikom prema Kosovu nije dakle sopstvena opozicija, već Srbi koji žive na severu Kosova. Sever Kosova je naslonjen na Srbiju i obuhvata površinu od oko hiljadu kvadratnih kilometara što iznosi oko deset odsto teritorije Kosova. Na ovom prostoru postoje četiri opštine sa srpskom većinom - Zubin Potok, Leposavić i Zvečane kao i nedavno, prema Ahtisarijevom planu, formirana opština Severna Mitrovica, čime je zvanično podeljena nekadašnja opština Kosovska Mitrovica (Kosovska Mitrovica je grad podeljen rekom Ibar na čijem jugu žive Albanci, a na severu Srbi). Prema podacima privremene administracije Ujedinjenih nacija (UNMIK), na ovom prostoru živi oko 76 hiljada Srba, mada srpski predstavnici smatraju da ih je više od sto hiljada. Ne treba zaboraviti da skoro dve stotine hiljada Srba sa Kosova koji su izbegli 1999. godine posle povlačenja srpske vojske i policije, već 12 godina živi u Srbiji. Oni zajedno sa Srbima izbeglim iz Bosne i Hercegovine i iz Hrvatske čine u ovom trenutku najveću izbegličku populaciju u Evropi. Srbi sa severa Kosova nisu učestvovali na nedavnom popisu stanovništva koji je organizovan na Kosovu, tako da tačan broj stanovnika nije moguće utvrditi. U drugim delovima Kosova živi oko 87 hiljada Srba. Obe grupe Srba nemaju isti interes. Dok su Srbi koji žive na severu Kosova radikalni u odnosu na bilo kakve pregovore sa kosovskim vlastima,

jer kosovske institucije ne postoje u ovoj oblasti, Srbi iz drugih delova Kosova podržavaju pregovore, jer rešavanje "tehničkih pitanja" njima olakšava život. Prema tome, jasno je da rešavanje pitanja severa Kosova predstavlja ključ za trajno rešavanje odnosa između Prištine i Beograda.

To je razumela i međunarodna zajednica koja intenzivno pokušava da reši status severa Kosova. Izgleda da postoji svest u Beogradu i Prištini da je u obostranom interesu da se nađe rešenje, zato što realnost na terenu pritiska obe strane. To otvara vrata za razne varijante - od minimalističkih koje nudi Priština, to jeste da se prihvati samo onaj stepen autonomije koje predviđa Ahtisarijev plan, do maksimalističkih koje postoje u Beogradu, a to je podela, odnosno novo razgraničenje. Pominje se model Južnog Tirola, pa i Plan Z4 koji je nuđen Srbima u Hrvatskoj, a koji su oni odbili.

Rešavanjem ovog problema bavi se i SAD. Do skoro su američki predstavnici na Kosovu zagovarali vojnu opciju rešavanja problema severa Kosova. Ta opcija nije dobila podršku Evropske unije. Od nedavno se može čuti da pojedini uticajni krugovi u Vašingtonu razmatraju opciju autonomije za sever Kosova koja je najbližnja autonomiji koju ima Kurdistan, odnosno Kurdi na severu Iraka. Ta autonomija se ne smatra samo jednom od najvećih u savremenom svetu, već predstavlja doprinos SAD demokratiji i razvoju manjinskih prava.

Autonomija Kurdistanu definisana je iračkim Ustavom koji su irački Kurdi podržali na referendumu.

Ustavom Iraka garantovano je da je kurdski jezik, pored arapskog, zvanični jezik u Iraku. Ustav je dao veliku autonomiju regionima. Savezna vlast u Bagdadu ima ovlašćenja nad resorom spoljnih poslova, finansija, trgovine, kao i nekim drugim pitanjima. Sva druga ovlašćenja pripadaju regionima. Kada postoji spor između saveznih i regionalnih vlasti po pitanjima koja su u nadležnosti regiona, Ustav daje nadležnost regionalnim vladama. Regioni imaju pravo izmene nacionalnih zakona u pitanjima koja su u njihovoj nadležnosti. Kurdi su uspeli da novim Ustavom obezbede vlasništvo nad budućim naftnim poljima. Ustavom su postojeća nalazišta nafte i gasa definisana kao „vlasništvo svih iračkih naroda“. Međutim, prihodi od budućih naftnih polja će biti prikupljeni od strane regionalnih vlasti. Kurdi imaju pravo da donose zakone, odluke i da potpisuju međunarodne sporazume i oni se priznaju u Bagdadu. Kurdi trenutno traže da im se ispune druga prava koja im daje Ustav Iraka, a koja nisu još uvek realizovana. Traže pravo da izdaju vize, da uspostave sopstveno ministarstvo spoljnih poslova, kao i da pregovaraju direktno sa stranim kompanijama u vezi sa energijom, zaobilazeći iračko Ministarstvo nafte. U Vašingtonu se smatra da irački Kurdi imaju sva prava koja traže, izuzev prava da imaju sopstveno Ministarstvo spoljnih poslova. Ustav, međutim, omogućava Kurdistanu da ima predstavnike u iračkim ambasadama i misijama u inostranstvu. Ustav daje Kurdistanu pravo na kontrolu nad policijskim snagama i snagama unutrašnje bezbednosti, a većinu policajaca i vojnika koji su raspoređeni u Kurdistanu čine Kurdi.

Predviđena je potpuna autonomija Kurda u pitanjima od verskog, kulturnog, obrazovnog značaja, kao i u pitanjima zdravstvene i socijalne zaštite.

Pokazalo se da bez obzira na tešku prošlost, Kurdi i Arapi, pre svih većinski Suniti, mogu da rade zajedno za bolju budućnost Iraka. Kurdi su za vreme režima Sadama Huseina ubijani i masovno raseljavani iz svojih domova. Poznati su slučajevi krajem osamdesetih kada je oko 1,5 miliona Kurda proterano iz svojih kuća, slučaj iz 1988. godine kada je hiljade Kurda ubijeno hemijskim oružjem... Oni su zato sa oduševljenjem dočekali pad režima Sadama Huseina, a nekoliko godina kasnije počeli su da učestvuju aktivno u političkom životu Iraka i iračkim institucijama.

Ako je u Iraku bilo moguće da Iračani i Kurdi zajedno rade na boljoj budućnosti i da većinski Arapi poštuju visoku autonomiju Kurda - zašto to ne bi bilo moguće na Kosovu? Upravo zato pojedini uticajni krugovi u Vašingtonu smatraju da bi se ovaj slučaj autonomije Kurdistana mogao primeniti na Kosovu koje opterećuju vekovni loši odnosi Srba i Albanaca i njihovi sukobi. Bilo kako bilo, rešenje za autonomiju sever kao i za autonomiju za Srbe koji žive u drugim delovima Kosova, ključ je za trajno rešenja odnosa Srba i Albanaca na Balkanu. Koji će model biti primenjen manje je važno. Mnogo je važnije da se odnosi jednom reše i da se oba naroda okrenu svom razvoju i prosperitetu.